БУТҮН ӨЛКӘЛӘРИН ПРОЛЕТАРЛАРЫ, БИРЛӘШИН!

АЗӘРБАЈЧАН МҮӘЛЛИМИ

№ 11 (2379)
ЧҮМӘ,
4
ФЕВРАЛ
1972-чи ИЛ.

ГӘЗЕТ 1934-чү ИЛДӘН ЧЫХЫР
ГИЈМӘТИ 4 ГӘПИК.

АЗӘРБАЈЧАН ССР МААРИФ НАЗИРЛИЈИНИН ВӘ МААРИФ, АЛИ МӘКТӘБ, ЕЛМИ ИДАРӘ ИШЧИЛӘРИ ҺӘМКАРЛАР ИТТИФАГЫ РЕСПУБЛИКА КОМИТӘСИНИН ОРГАНЫ.

«Азербайджан муэллими» («Учитель Азербайджана») орган Министерства просвещения Азербайджанской ССР и республиканского комитета профсоюза работников просвещения, высшей школы и научных учреждений.

Тофиг МАҺМУД

УЛДУЗЛАР АРХАСЫНДА УЛДУЗЛАР

(ПОВЕСТДӘН БИР ПАРЧА)

Вахты илә «Азәрбајчан мүәллими» гәзети редаксијасында ишләмәјим, хүсуси мүхбир сифәти илә тез-тез кәнд мәктәбләриндә олмагым мәндә мүәллимләрин һәјатындан әсәр јазмаг һәвәси ојатды. Инди кәнч бир кәнд мүәллиминин фәалијјәтиндән бәһс едән «Улдузлар архасында улдузлар» адлы јени повестими гуртармаг үзрәјәм. Бу әсәрдән бир нечә парчаны вахты илә әмәкдашы олдугум бир гәзетин тәләбкар охучуларына тәгдим едирәм.

МҮӘЛЛИФ.

Аслан илк дәфә синфә кирәндә өзүнү сәрбәст апармага чалышса да, үрәјиндә кизли бир һәјәчан һөкмранлыг етмәјә башлады. Синиф журналыны әлиндә тутуб, стола јахынлашанда бүтүн ушагларын ајаг үстә олдугуну көрүб, һәјәчаныны богмаг истәди, бачармајыб, — отурун, — деди. Бир ан дурухӱб сөз тапа билмәдији үчүн синфә көз кәздирди. Он алты ушагын сакит вә мүт'и көркәминдә бир сустлук, лагејдлик, сојуглуг, башларыны ашагы дикиб бә'зән алтдан-алтдан баҳан көзләриндә кизли бир мараг дујулурду. Онларын бу сустлуғу вә мүт'илији хошуна кәлмирди. Нә исә гејри-ади бир шејин олмасыны истәјирди. Олду да. Ушаглар бәркдән күлмәјә башладылар. Асланы һәјәчан бүрүдү. Нијә күлүрләр?! Бәлкә мәнә?! Бирдән пәнчәрәдән ирәли узанмыш бир баш көрдү. Сонра әлиндә чанта тутмуш чох узун бир оғлан һоппаныб синфә дүшдү.

— Олар, мүәллим?! — тәлхәк кими чыр сәслә сорушду.

2

Аслан нечә гышгырдығыны өзү дә билмәди.

— Керијә гајыт, гапыдан кәл.

— Ахы бурахмырлар — ағламсынды, ушаглар јенә гәһгәһә чәкдиләр. Аслан өзүнү тамам итирди. Баша дүшдү ки, оғлан гәсдән белә едир.

— Керијә гајыт дедим. Гапыдан кәл, мән бурахдырарам.

— Баш үстә...

Бир аздан оғлан синифдә иди. Һамы мүәллимин ону данлајачағыны, сөјләнәчәјини көзләјирди. Јох, Аслан белә нәсиһәт вермәкдән чох узаг иди! Нәсиһәт нәјә лазым?! О, сијаһыны охујуб, бир-бир ушагларла таныш олду. Вагифин адына кәләндә башыны галдырмады:

— Отур, Вагиф — деди — Сәни танытырам.

Һамы һејрәтләнди, мүәллим ону нечә вә һарадан таныјыр?! Бир чоху чеврилиб Вагифә бахды.

— Тејбә Сәмәдова кимдир?!

Синифдән сәс чыхмады. Аслан бир дә тәкрар едәндә, кимсә јериндән диллӛнди:

— Кәлмәјиб...

— Ким ону таныјыр?!

Габаг чәркәдә башларыны ашагы дикмиш ики гыз отурмушду. Аслан онлардан бирини ајага галдырды:

— Сәнин адын нәдир?!

— Афәт.

— Тејбәнин нә үчүн дәрсә кәлмәдијини өјрәнә биләрсәнми?!

— Бәли, мүәллим... Өјрәнәрәм.

— Јахшы, отур...

Дәрсә кәлмәјәнләр ичиндә Искәндәр адлы бир оғлан да варды. Онун һаггында дедиләр ки, тракторчу ишләјир, кәлә билмәјәчәкдир. Сонра мә'лум олду ки, Нарынч адлы бир гыз да дәрсә кәлмәјәчәк, чүнки әрә кетмишдир. Аслан бу кичик, өтәри танышлыгдан сонра әдәбијјатдан суал вермәјә, онларын үмуми сәвијјәсини јохламаға башлады.

— Сиздә ше'р јазан вар?!

— Вар! Вар! Һәшәм!

Бајагкы оғлан ајага галханда Аслан елә билди ки, инди башы тавана дәјәчәк. Бојну бир азча әјри иди. Бәлкә әјри олмасајды, јәгин ки, боју тавана чатарды.

— Бир ше'р оху, Һәшәм...

О, дајанмадан, сусмадан бир нәфәсә охумаға башлады. Ше'рдә гафијә дә, вәзн дә варды. Амма.. Ушаглар күлүрдүләр. Онун бир бејтини ешидәндә Аслан да өзүнү күлмәкдән сахлаја билмәди.

3

Мән Һәшәмәм, мән Һәшәм,
Һәләки өлмәмишәм!

— Сағ ол, Һәшәм. Инди де көрүм, ше'р нәдир?!

Һәшәм бојнуну чәкә-чәкә күлдү, јә'ни ки, бу, су ичмәк кими асан суалдыр. Мүәллимин чаваб көзләдијини көрүб, фикирләшмәјә мәчбур олду. Доғрудан да ше'р нәдир?! Ахы бу барәдә һеч јанда охумамышдыр.

— Ше'р... јә'ни ше'р дә... јә'ни... јә'ни...

Аслан «отур, Һәшәм», деди, шән-шән күлән ушаглара бахды вә онлара јени суаллар верди. Ушаглар фәал дејилдиләр. Әлләр һавада ојнамырды. Мүәллим онлары бир-бир дургузуб сорушмаға мәчбур олурду. Чәтин бир суала һеч кәс чаваб верә билмәди. Аслан кәлиб Вагифин јанында дајанды:

— Бәлкә сән чаваб верәсән, Вагиф?!

Вагиф ајага галхан кими суала дәрһал вә дүзкүн чаваб верди. О, һејрәтдә:

— Бәс нијә әлини галдырмырдын?!—сорушду.

Вагиф башыны ашағы дикди. Аслан тәләбә јолдашы, шаир Әлини хатырлады. Әли илк дәфә института кәләндә әјнинә сырыглы кејмишди. О, көдәк бој олдуғундан, чох бөјүк көрүнән бу сырыглыны ики ај кечмәмиш әјниндән чыхарыб атды. Бир ил сонра көзәл ше'рләри чап олунду. Һамы бу ше'рләрдән данышмаға башлады. Әлијә мүнасибәт бир анда дәјишди. Әли исә јенә әввәлки кими иди: садә, меһрибан, сакит... Сырыглы кејән вахт ону көрмәк истәмәјән гызлар инди Әлијә башга көзлә бахырдылар. Үчүнчү, дөрдүнчү курсда мә'лум олду ки, Әлинин истә'дады гејри-ади истә'даддыр. Дөнә-дөнә јалварырдылар ки, кәлиб институтун залындакы јығынчагларда ше'р охусун. Әли бир дәфә дә кәлмирди. Ахырынчы курсда ону Јазычылар Иттифагына үзв гәбул етдиләр. Вагиф Әлијә охшајырды, онун кими көдәк боју варды, сакит вә садә иди.

— Јахшы, Вагиф, отур...

«Мүәллим илк күндән мәһәббәт газанмалыдыр» фикри Аслана раһатлыг вермирди. О өзүнү нечә апарсын ки, дәрһал ушагларын хошуна кәлсин?! Буну билмирди. Евдә мәшг дә етмишди. Фәгәт синифдә тамам башга чүр давранырды. Илк күндән нечә мәһәббәт газанмаг олар?! Бу мәгсәдлә ушаглары күлдүрмәјә дә чалышмыш, анчаг бачармамышды. Одур ки, јухарыдакы фикрин әлејһинә кетмәјә башлады. «Бирдән-бирә өзүнү севдирән мүәллим бир нөв актјордур. Чүнки башга чилдә кирир, тәкчә јахшы чәһәтләрини нүмајиш етдирир. Бәс сонра?! Бах, сонрасы чәтиндир, чох чәтиндир. Мәнчә, әсил мәһәббәти тәдричлә, јаваш-јаваш газанмаг мүмкүндүр».

4

Аслан тәләбә илләриндә биринчи дәрси һәмишә гејри-ади тәсәввүрүнә кәтирмишди. Амма она инди һәр шеј ади кәлирди: Ушаглар да, јазы тахтасы да, пәнчәрәләр дә... Һәјәчанындан әсәр-әламәт галмамышды.

Һәмин күнүн ахшамы Аслан Зәрифә вә достларына мәктублар јазырды. Бу, тәәссүрат вә һичран мәктублары иди. Ачыг пәнчәрәдән сакит ахшамын тәмиз, хош һавасы ахыб ичәри долурду. О, мәктублары јазыб салигә илә бир-биринин үстүнә гојду, чарпајыја узаныб фикрә кетди. Фикриндә аләм бир-биринә гарышды: Јенә институт. Јенә Зәриф. Јенә достлары: Таһир, Әли, Јагуб...

☆

Директор бүтүн мүәллимләри кабинетинә јығды, дәрсләрин башланмасындан хејли кечмәсинә бахмајараг давамијјәтин јахшы вәзијјәтдә олмамасындан әсәби бир нитг сөјләди. Мәктәби кәмијә, ушаглары дәнизчиләрә бәнзәдиб: «онлары кәнарда гојмаг фәлакәтә атмаг кимидир» дејә сөзүнү битирди. Өзүндән разы олан, тез-тез әлини узадыб аг көјнәјини дүзәлдән Закирин тотуг сифәтиндә кинајәли, сојуг бир ифадә доғду. Үзүнү Аслана тәрәф чевириб мә'налы-мә'налы бахды, гымышды. Аслан она әһәмијјәт вермәјиб:

— Кәрим мүәллим — дејә директора мүрачиәт етди — Бир шакирд ишә кирибсә, онда нечә етмәли?

— Ај оғул, сәнәдләри галыб биздә, демәк бизим шакирд һесаб олунур. Елә етмәк лазымдыр ки, кетсин кечә мәктәбинә, һә, јахшы јадыма дүшдү, онунчу синифдән ики шакирд дәрсә кәлмир. Нә тәдбир көрмүсән, сорушурам, нијә чаваб вермирсән? Белә олмаз, бала, белә олмаз. Чаван, күчлү, енержили адамсан.

Директор әсәбиләшиб Асланын үстүнә елә мөһкәм дүшдү ки, Аслан бу чидди тәнгиддән гызарыб пөртдү, ушаг кими башыны ашағы дикди. Үрәјиндә Кәрим мүәллимә һагг газандырырды. Һәгигәтән бу ишә о, лагејд јанашды. Нечә олдуса, көзү Чәбрајыла саташды. О, хысын-хысын күлүрдү. Кинајә, ришхәнд долу көзләри елә гыјылырды ки, онун әјри бурну даһа да ејбәчәр көрүнүрдү.

Закир јығынчагдан сонра дәрһал Аслана јахынлашды:

— Көрүнмүрсән?—дејә килејләнди—о дәфә сизә кәлмишдим, евдә јох идин. Дедим, бир сөһбәт едәрик. Мәнимки сәнинлә тутур. Даһа һеч кәслә. Директор елә јалварыр, кәл бизә, кәл бизә. Онунла нә данышасан? Көрдүн дә... Она фикир вермә, өзүнү сәнә көстәрир.

— Мәни дүз тәнгид едирди...

5

— Дүз?! Ај раһмәтлијин оғлу, лап ушагсан ки... Бәс башга синифләрдән бирдән алты-једди нәфәр кәлмир, нијә о бири мүәллимләрин үстүнә дүшмүр. Һә, сәнин көзүнүн одуну јаман алыб ha... Елә олмасына, һирсләнмәсинә бахма, бир атымлыг барыты вар. Бир аз һај-күј салар, сонра гузу кими сакит олар. Бир дә Кәрим мүәллим јенилији дујан адам дејил. Һардан да дујсун?! Пикассо һаггында сорушсан, ағзы ачыла галар. Нә ешидиб, нә дә көрүб. Һәр шеји öз аршыны илә өлчүр. Сәнинлә көрүшмәк тамам башга чүр олар. Тутар бизимки...

— Нә дејирәм, бујурун, кәлин...

Аслан Закирин әлини һөрмәтлә сыхыб ондан ајрылды.

☆

Дағын јухары әтәкләриндә, гајанын сағ әлиндә балача бир һәјәтә јахынлашан Аслан көј рәнкли, чах-чахлы гапыны дөјдү. Һәр ики тәрәфдән һөрүлмүш даш һасар дөврәләмә узанмышды. Һасар һүндүр олмадығы үчүн ичәриси ојдунча көрүнүрдү. Габагда дајанан ири армуд ағачы сәркәрдә кими о бири ағачлардан сечилирди. Архадакы алма ағачларынын үстү мејвә илә долу иди. Аслан һеч кимин кәлмәдијини көрүб, гапыны бир дә дөјмәјә мәчбур олду. Гапы јавашча араланды, бир гызын меһрибан үзү көрүндү.

— Сизә ким лазымдыр?!

— Тејбә Сәмәдова...

Гызын көзләри ирилӛшди, гапыны бир аз да аралајыб ирәли чыхды. О, уча бојлу бир гыз иди, бир әлиндә јарыја гәдәр гатланмыш китаб тутмушду. Сачларыны шив кими назик һөрүкләр шәклиндә архасына атмышды. Бир нечәси сүрүшүб синәсинә дүшмүшдү. Аслан дүшүндү ки, белә узун һөрүклү гыз јәгин ки, шәһәрдә јохдур. Һөрүкләр чох гәшәнк иди, гызын уча бојуна јарашыр, гәшәнклијлә јанашы она хош бир тәбиилик дә кәтирирди. Гыз марагла бахыб мәлаһәтли сәслә:

— Тејбә мәнәм, — деди.

Аслан Зәрифи хатырлады. Чүнки Тејбә азча Зәрифә охшајырды. Тејбә онун кими гәшәнк вә ағбәниз иди. Анчаг Зәрифә нисбәтән кобуд вә сәлигәсиз көрүнүрдү.

— Нијә мәктәбә кәлмирсән?!

Тејбә чаваб вермәјиб мүәллимин кәләчәјини көзләмәдијиндән һејрәтләниб һәм шашгынлыгла, тәәччүблә, һәм дә марагла бахмағында давам етди.

— Атан, анан нә вахт евдә олур?!

— Ахшам.

— Јахшы, онда ахшам кәлиб онларла данышарам.

6

— Јох, кәлмәјин. Чүнки... чүнки...

— Һеч нә баша дүшә билмирәм. Ахы нә үчүн? Сән һөкмән дәрсә кәлмәлисән, билирсәнми, һөкмән... Бирчә илин галыб. Нијә мәктәби јарымчыг гојасан?!

— Баша дүшүрәм, мүәллим. Вәзијјәт еләдир ки... Инанын, күндә евдә давадыр. Атамла үз-көз олмушам. Чәкилән дејиләм. Истәјирәм һәр шеј хошлугла олсун. Хошлугла... Атам хәстәдир... Јохса... Нә олурса-олсун мән мәктәби бурахан дејиләм.

Тејбәнин мүәллимә дикилмиш сәмимијјәт долу бахышларында бир гәтијјәт, инам, јени заманда ушаглара мәхсус садәлөвһлүк дујуб мәмнун галан Аслан онунла худаһафизләшиб торпаг јолла ирәлиләди. Хејли сонра чеврилиб архаја баханда Тејбәнин һәлә дә гапыда дурдуғуну көрдү.

☆

О, Искәндәркилдә гәрибә бир сәһнә илә гаршылашды. Һәјәтә кирәндә арыг вә узун бир оғлан әлиндәки гарғыны ојнада-ојнада ирәлијә кәлди. Әјнинә кејдији шалварын рәнки итмишди. Торба кими салланырды. Сачлары бир-биринә елә гарышмышды ки, тикан кими димдик галхмышды. Онун далынча јүјүрә-јүјүрә бир гызла бир оғлан кәлди. Сонра көрүнән комбул, үз-көзү чиркли бир гыз јахынлашыб онларын архасында дајанды, һәјәтдә, чәпәрин бөјрүндән галхан ағачын будаглары силкәләнди. Бир оғлан һоппаныб ағачдан јерә дүшдү. Евин сағ тәрәфиндәки бағчадан әл-әлә тутуб ики гыз кәлирди. Онларын далынча исә лап балача бир ушаг аддымлајырды. Аз галырды ки, јыхылсын. Ајаглары әјри иди, газ кими јеријирди. Аслан һејрәтләнди, бу ушаглара бахдыгча ону күлмәк тутду. Бу вахт евдән бөјүк бир гыз кәлди, чәлд Аслана јахынлашды. Аслан ону дәрһал таныды. Томрис иди, сәккизинчи синифдә охујурду. Илк дәфә кәндә кәләндә ону мәктәбин јахынлығында, ушагларла бир јердә көрмүшдү. Аслан өзүнү сахлаја билмәјиб, күлә-күлә ондан сорушду:

— Гоншу ушагларыдыр?!

— Хејр, бизим ушаглардыр.

— Машаллаһ, нә чохдур...

— Он бир нәфәрик. Бујурун, мүәллим, кәлин евә...

— Јох, Томрис, мәнә Искәндәр лазымдыр.

— Искәндәр евдә јохдур, ишдәдир.

— Нә вахт кәләр?!

— Јәгин ки, ахшам...

— Бәс евдә ким вар?! Атаныз-ананыз...

(АРДЫ ВАР)

БҮТҮН ӨЛКӘЛӘРИН ПРОЛЕТАРЛАРЫ, БИРЛӘШИНИН

АЗӘРБАЙЧАН МУӘЛЛИМИ

№ 10 (2305)
ЧӨРШӘНБӘ

9

ФЕВРАЛ
1929-чу ИЛ

ТӨЛӘТ ЈАЗЫЧЫЛАРЫ ИТТИФАГЫ

СИЛИЗЛӘРӘ 4 ГӘПИК

Азәрбајчан ССР Марифи Нәзирлијинин вә Мәркәзи Азәрбајчан Кәсбкарлар Иттифагынын Мәтбуат Комитәсинин ичтимаи-сијаси вә елми журналы

«Азәрбајчан мүәллимләри Кәсбкарлар Иттифагы Азәрбајчан ССР вә республикалараја комитәсинин мәтбуат органы

Азәрбајчан Министрләр Советинин Маариф Комиссарлыгынын, Азәрбајчан ССР вә республикалараја комитәсинин мәдәнијјәт вә елми идарәләринин органы

Редаксија вә идарә: Бакы шәһәри, Гоголь күчәси, 34, телефон 3-29-70

7

Тофиг МӘММУД

ҮЧҮЗЛАР АРХАСЫНДА

(ПОВЕСТДӘН БИР ПАРЧА)

Үч-төртүлү, бахчаларла өһатәлијиндә, Самлары өз-өзү олан јери орган әһалисинә гарпызын ијрәси јеји туллады. Лап балача орган аланларында, бәзидән бојуг гарпызлара сатылады. Гыш фәсли исә ондан нәрәсә бахмајанларына Ағдамна дикиш чиддн ачанлара сорушду:

— Мүәллим, сизә нә лазымдыр?

Ағдам она чавап вермәдән аз гала олмајан бир сөһбәтин үстүнә кәлә чыхдығына баша дүшдү. Оны дүшүнмәк, јазыб кери чәкмәк олмазды. Сөһбәтин үмуми апарычысы ағдам иди, үчүзларын ја атасы, ја анасы јохдур:

— Из олдү кы, Тофиг? — дејә горха-горха сорушдуз.

— Атамыз бу сиз...

Ајдын иди, Тофиг кәдәр ичиндә бу мө'ајәнә өрмәјә мәһәбр олду. Ағдам ја сарсылмыш вә ја бәлкә сонун дәрәсинә бөлүшән бу үчүзлар бајаг ону кулдурмушду. Инсанын бу мәнзәрә гаршы дөзүмү чох кез дәрдә. Кулкун үчүн-тәкә балача газ кими јеријән, ири гарпызы сабаға кәрән тумачаз үчүза бахмаг кифајәт сәдрди. Нә сөзүн дүнјадакы ағаларына сәдр јазыш кеч-бәз палтар әнлары һәнә үчүзларына охшадырды. Тоз-торпаг ичиндә олан бәзиләр бир үчүз Гарпыз кими дәјәнмәјә, оны сығынан бәзи-гардашларынын чијнинә дүшмәјә тутушмуш.

Ағдам бир дә үчүзларын көздән кечирди. Ағыларынын өзүнә, маграла бахан бу үчүзлар инди она кәдәр көтүрдүн. Бу карикилија аранда сәдрдәмәз үчүн бир-бир онларын адларына сорушмага башладыг: Әлиш, Тофиг, Мәһәл, Сөнбәт, Нәтәван, Әлир, Камил, Јунүр, Шәһ-зә... Онларын бәзиси адының дәрһал мәнбәи дә иси-бир сәһәт ја мәһәлә олмалыдыр, ја кишинә әрхасында јаранмыш сәдрдә.

Әввәлки гәзетинизин 4 февраль тарихли нөмрәсиндә,

9

ди. О, тәәчүблә үчүзларына сүзүб, сонра да гонаг бахды. Ағдам јенә дә сөһбәтә башлады. Онларын сөһбәтиндә Ағдам үчүн хәтсәһәнәдәр әһәмијјәтли олан бир шеј јох иди. Сөһбәтин мөвзусу: Бејлик јаланын јаз шән-бөлүшү, бәрк-бәрк бағламаја, көрә үчүзлы бу рәнки сөлүн ана иә бүјүмәјә нә көпүшүн, нә дөсин?!

Гадын гонагын нә мәгсәдлә кәлдијини биләндән үчүн суалсыз бир нәзәрлә Тофиггин үзүнә бахды.

— Ана, бизим мүәллимдир. Икәндәр учун кәлиб.

Атрын сөзү, кәз отүр. Кәз дүшмә, ај үшаг, чакыл көрүм, әмиј јер верин. Кәз отүр, кәз...

Әслан отурмаг истәмәди, бир-ики кәлмә кәсиб, Икәндәрдән јанына — ики кәлмәнин тәлиндән кетди. Үшаглардан кимсә «јени кәлә» дејә сөһбәтдән.

Гатмага һазырлашанда сә-ешидн Әслан чарпајдан гахды, е)ана чакды, чүссәли, ајы кәлмәдән јашлы көрүнән, сәлиғә-сәһәтә бир нәчә сөзлә сөһбәтә гошулду. Ағдам үчүн бунун бахәмәји чох чәваб олдуғуну биләнә чәтин дејилди. Бир јерләрә тәзәчә гарәбәрдә. Сәнки сөјләнә түн чәкилмишди. Тәнәффүс мүзәддәнинәдән гонаг Әслан мәтбәб үстүнә кәлөнда Икәндәр сәтә бир шеј дејә бағлајыб, тәрәддүдә дүшдү бир әдәд јарпағы, нәһајәт, аста-аста дилләнди:

— Ишдән сонра бәрк јорғун олурам. Бүтүн күнү трактор сүрүрәм. Әлдән дүшүрәм, мүәллим.

Ағдам бу сөзләрә, бүтүн сүбһәни јыг, мәктәбә сүрүлән Сән Чек Лондон һәсрәнә ешитмәзди! Чох! О, бүтүн күнү чамашырханада ишләјир, сонра кәлиб чохлу китаб охујуруг. Икәндәр, гулаг ас, инсан өз-өзү үчүн мүәллим олмаја бачармајанда. Онун мүәллими әгләбә ја прадседиир. Тәбиәт һәмишә елә әдалә олмаз, һәмишә...

— Күчүм чатмаз...

— Чатар, Икәндәр, чатар...

☆

Әслан сиңә кирәндә-пинәрә тәрәфдәки һәјәтә бош-балаһ нәрәдә бир сәһәт отурдуғуну көрү. Әввәл тәкмәдә, јалныздыр, јохса јанында бир нәфәр дә вар? Бу тәрәфдә бир нәфәр дә јохдур. Бәлкә дә олдуғуну көрү, һејрәтли дәрәчәдә дүшүнүдүнә һејран галды. Гыса, гәлизә, сиңәси ачыг, ев көһнә көмүш, сапсары сәһәрәнин сәһнә јаһа дәрәлиси Тофиг шәһрәси гызларын сәтәһи фәрәһәнирди. Јохуллугунын јығыб тәрәсиндә дәјирмә шәкилдә дүзәлмишди. Күлә бәнзәјирди. Гызын өгәллә үзү сапсары јаз јамаһынә ојлу. Бир мүәсир, ејб көзә јохуллугу көз, бүтүн јашајырдан сечирди. Партанын үстүндә әчәлмиш китаба бахмајараг да, оны охујурду.

— Хош кәлмисән, Тејбә — дејә мүәллим-сәсләнәдә о, көзләрини китабдан ајырды. — Дада һәмишә көләмәксән?

— Бәли, мүәллим.

8

нә) дүшүнүрдү ки, көрәсән ағаларын һарададыр? Сорушмага дили кәлмирди. Горхурду. Тофиггә көрү бахмы:

— Әкин јох, ағаларын ишдәдир, — дејә сәјаһәтә, сәз-бәз етмәјә башлады. Гызын вердији чаваб да Әслан үчүн ағыр-ағыр кәдәрә олду. Ағаларын хәстәһәнада иди. Лакин Тофиг бүнә көрә дәхүр олмајыб, күлә-күлә сөһбәтә кә, сөһбәт кәләчәкдир. Әслан бир азча јунгуллуг дүјүб, гызын сөзләриндә, бахышларында нә исә-бир сејһан ја көлә кизләнмишди.

— Бәс үшаглара ким бахыр?!

— Мән.

— Дәрсләри нечә көзләјирсән?!

Тофиг чијинларини атды. Әслан онун әдәбләјәрдән сонунчу дәрси биләндәјини хатырлады. Тофиг сөбәһин дөмәјиб, башыны ашыр-ашыр јујуб, Әслан үчүн чај дәмләјиб кәтирди. О, бир-бир үшаглары јалын сыхдә, сачларыны охшадә, әјрәкләјә-һәјәчдә чыхдыг, үзүнү көјүлә-көјүлә кәнә јолу ила дәрсә кәлмәјән Пәрчәмхана кетди. Ону гызын јекәтәр-анасы гаршылады. Гаш-габаг ичиндә мүәллими динләјиб, бирдән тәрбиә кашы кетди:

— Нәрин дә ашы дүјүб, һимјнын башына дүшүб. Һәр шеј сүртаһмишдә, бир-гаггал дарагы чатмырды. Дөгүрә кими охујуб, бәсибир. Профессор олмајачаг ки... Пәрчәмчи инди көрә-көрәкор өрнәкдән ајрылыб, көчә кәтирибдә. Бир ат сүрә рәгс кәлмишди ки, адамын дә күнүнү, гара сәзләб көт әскијә бүкүб. Өз дәрдимиз бизә јаһа тапмыр, сән дә башламысан ки, дәрс бела, мәктәб бела...

Ағадаһ үзүн-үзүнә сөјләдији бу сөзләри ешитә Әслан сәһәрләр динләјә, тәәчүблә, дәрһалә ајрылмаг истәјир-амма, јенә дә:

☆

Икәндәркилдә ону јенә Тофиг гаршылады ки һәјәтдән кечирә отаға апарды. Әслан инди кирәнә үшагла долу олан отаға һејрәтлә бахды, бәлкә үчүн адәкә јарпаг кими конфетин аз-олдуғуну биләндә дүшдү. Пајламага башладында үчүн нәчә-дөнү. Ким ки, конфет пајыр отагын бир тәрәфинә чакылыр, дәрһал хәмсәјә сөјүрдү. Комбуз-үлкин ири гарпызын үзүнү дөрүб, сонуну габаг-дүртдү. Әслан ону бир нечә конфет вәрди. Башга бир чәһәтдән — инсанлыг чәһәтдән дејә гиһәтдүрдү. «Бүтүн ән-дејә инсанын ағалара һәдәдә ојнады. Әслан конфетини ғүтәрәкәнәјәнә горхуб, карыдан гарпызынын тор-бәсә бәндә. Ахырда үчүн палтарлы икиси сән галмышды. Конфетларын онларын овуһларына бәсәнмәдији ајдын иди. Онлар бир-бирләрә конфетләрин икисини бир әлиндә тутмушду, әгзы да долу иди, ләззәтлә ејирдиләр. О бири әлини сән мәзә илә узадыб-ки, Әслан карыз торбада бир конфетин сахланмасыны-көрүб ону да комбуз, јохса гарпыз-ола вердиләр. Онун комбуз истәмәдији, бир сахланында, бир-әдәнәдә мәһәлә көрәсән. Конфетләри архасында хәлгадыб о бири үшаглара бөлүшүр, ара бир дә-оларә кәстәрирди. Үшаглар сөзсүз ичиндә конфетләрини кағыздарына ачыр, сорур, бир-бирини кәстәрир, күлүрдүләр.

Ара-сәнә јавашча ачыларды, сүмүрү бәләкәи бир сәдәи ичәри кир-

10

Тејбә-азәчә сызарды. Әслан сиңәф журналына ачыб, бүтүн сиңә-нәзәрә-сәлдә ки оның мәрәс ичиндә бахан кәләрини көрә-биләмәја мүраһиәт етди:

— Ким кәлиб-кетди дәмишәр?!

Бир нечә ај нәвада көрүнүр. Тејбә партәнин үстүнә сојуғу-зинә галыбдыр, сонра нәдәнсә тәрәддүдә әдиб көри чәкди. Әслан суалыны тәкрар едиб јенә көләмәјә башлады. Тејбә дала әлини сәдәрәк-мәдә. Дөгрудамыз, тејбә дәрсә кәлмәјә башлајыб. Әслан бу дүшүнчәләр ичиндә Афәти чағырды. Гыз ирәли чыхды, һалынын сәһәтә ја-шынмыш аншағы дикиб дәрсә данышмага башламајында мүәллимин шаһәрси ијә дајанды.

— Инди данышарсан, Афәт?!

Афәт сыпырмајы сызарды. Гызын бу дәрәчәдә утанчаг олмасына Әслана мө'насыз ја күчүк кәлир, һәтта ону әсәбиләшдирәрди.

Өзүнү сәрбәст апармага чалышы, Афәт. Ја, бүјүр, дәрсини данышын!

Афәт башыны галдырмајыб јеринә-донуб галды. Адәти әсләнә кәдә биләмәди. Әслан јунгул тә'сирә она әјәр тә'сир бурахды. Әслан сөһбәтә кәлди. Афәтин данышдығыны көрүб-сөзләрә кечә-ди. Чәтин бир сөзә кәлдикдә, мүәллимдән көмәк истәјирди-дедә. Әслан һәлә суалла бүтүн-сиңәф мүраһиәт едәндә-нечә кез ај сәдәдырмадын. Тәкә Вагиф әлини узатды.

— Ај Вагиф бәјәр, дејә мүәллим. Вагифә нә тә'сирдә кәлдә кәстәрди. Онун көзү, фикри Тејбәдә иди. Әслан сөһбәт тәрәфдә әтдијини, һәјәчан кәнирдијини дүјүрдү. Одур ки, әлини галдырмаса да, сөзү Тејбәјә, әгәрә, Тејбә ајаға галхды. Сыа Сүлејман-Сани Ахундовун «Горјанлы» әсәрләрини јаз әләәдәр иди. Гыз астә-астә данышмага башлады. Ләгәлләр јунгуллуг нә көрәлдији на-шы әзбәрләмиш-миш бир мәләһәт көтүрүр, ону чох ағыллы әз тәкилиб кәстәрирди. Мүһакимәни, тәзә фикирләр сөјләмәјә Әслана сәрф-дан тә'сир бағышлајыр. Афәтә дәрсә тәрәддүдәк, шаһәмсәлә јох, әстүфләнә дејирди. Дәрсләр башланандан јахшы јаз јазмајыб бу көнә дәфтәрә бела һазырлыг олмасына һејран галан мүәллим әввәлки мәдәјаһ-на әлаәдар, әгәрәдә кичик бир сүала кәдә алында һејрәтә алә-халды. Бу дәфә Тејбә тәкә сон дәрсә бәрәмәјиндә. Јенә бир фикир онун бејнинә дөгду: «Нечә олур ки, Тејбә бу гәдәр дәрсә һазырлашыр-ады. Бәх, Тејбә дәрсә кәлмәз дә, өз үчүн мүәллим олмаға бачарар биммишдир». Әслан бела фикирләшдикчә:

— Афәтин Тејбә, әфәрин — дејә фәрәһ ичиндә јенә сөзә бахды. Онун үрәјиндә јох ешг, јох көзәл бир шејә һәвәсләнмәк, бәлкә кәләчәк, тәзә дәрсә данышанда һәр шеји јахшы дүшүнүр. О, Сејид Нүсејнин јарадычылығы-нечә, сәһәбәтдә данышмаја-ки, нафиси бела дәфтәр дәфтәр јазмајыблар кәләрәјини өјрәдә нисс сәјрди. Бирдән көзләри Тејбәнин көз јашларына тохунду. Гыз тәәчүбдә бахмашаја бахан кими мүәллим-бахырды. Тејбәнин мө'наһы, чадда бахмыларында-бир јунгуллуг вә ја мәрәгә көчүүр идә.